

Toni Sala o la intensificació

Text > VICENÇ PAGÈS JORDÀ

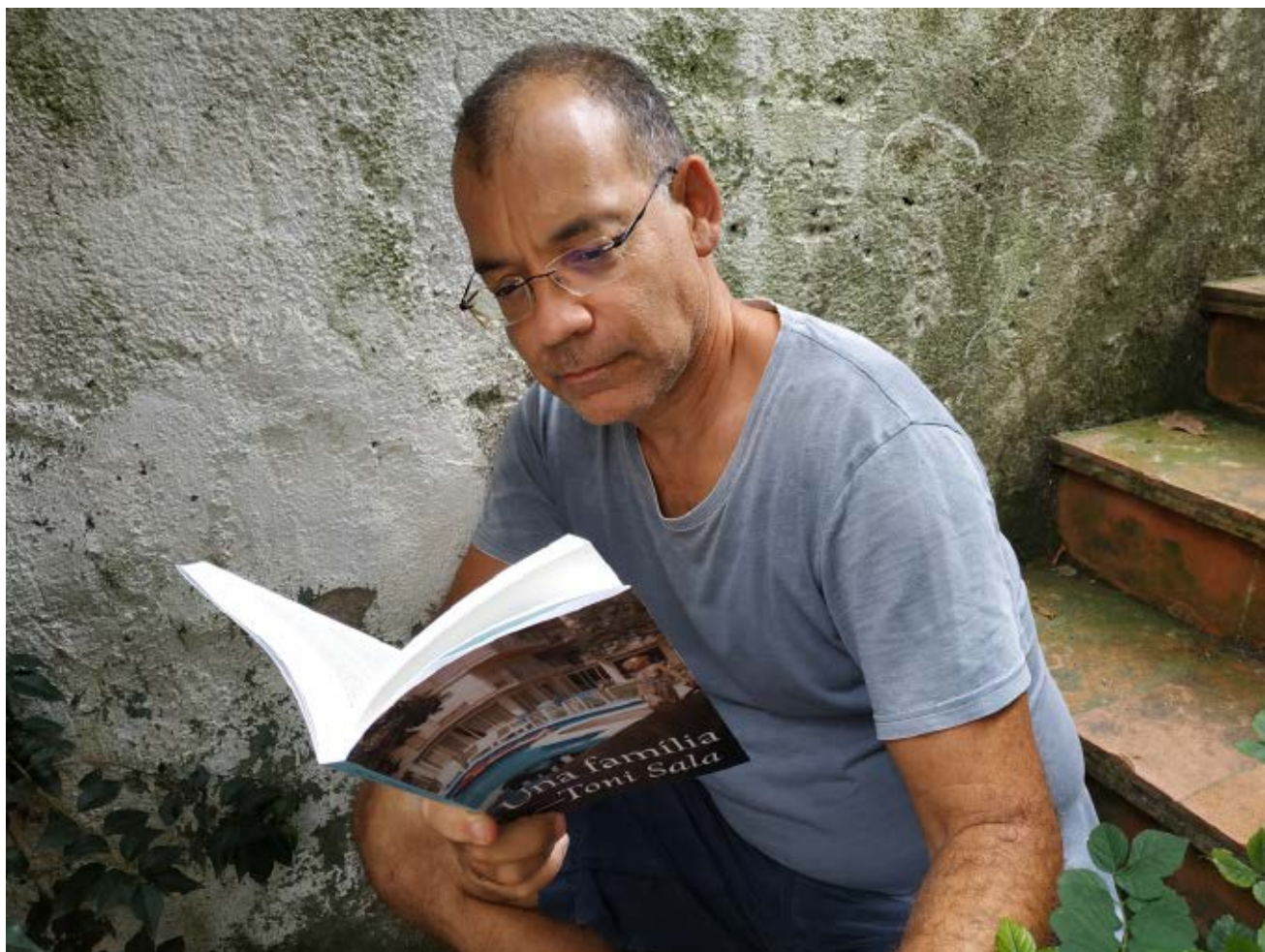
Per escriure un llibre no n'hi ha prou de tenir un tema i dominar una llengua. Cal imprimir-hi un ritme, que no és mai el mateix i que a vegades l'autor va descobrint a mesura que l'escriu. El ritme també és una de les claus en les pel·lícules: l'acció s'alterna amb els paisatges, els diàlegs amb els tràmings, les escenes principals amb les de farciment. Dels films d'Alfred Hitchcock, per exemple, no en recordem totes les escenes amb la mateixa intensitat, sinó unes de determinades, que solen ser les que van rebre més atenció per part del director: l'apunyament a la dutxa de *Psycho*, la persecució amb avió de *North by Northwest*, la caiguda a l'escala de *Vertigo*, l'intercanvi de la clau a *Notorious*, les tisores de *Dial M for Murder...* En el món del còmic ha estat habitual

que els aprenents ajudessin els titulars dibuixant els fons de pàgina, que és com dir «amb la decoració». No tot té la mateixa rellevància. Escriure és, també, aprendre a dosificar intensitats, aconseguir que el lector travessi alguns paràgrafs sense aturar-se i que s'aturi irremissiblement en uns altres. Al marge de les escenes de resolució, és freqüent que els principis de capítol siguin tractats amb una cura especial. En tots els textos —siguin novel·les, drames o articles— el principi i el final són el més important, i sovint estan connectats de manera explícita.

Prenguem, per exemple, *Una família*, l'últim llibre de Toni Sala, consagrat a la seva pròpia experiència com a fill, germà i net. És fàcil d'analitzar perquè està format per dos capítols breus, el primer i l'últim, i per tres de més llargs, cadascun dedicat a

L'últim llibre de Toni Sala, consagrat a la seva pròpia experiència com a fill, germà i net, és fàcil d'analitzar perquè està format per dos capítols breus, el primer i l'últim, i per tres de més llargs: «Pare», «Avi», «Mare»

>> Toni Sala fullejant *Una família l'estiu passat a Sant Feliu de Guíxols*. (Foto: ARXIU TONI SALA)

un membre important de la família: «Pare», «Avi», «Mare».

El primer capítol, «Excursió», consta només de dues pàgines i mostra la capacitat de síntesi de l'autor, que ja coneixem des dels seus primers llibres. Aquí rememora una experiència del final de la infantesa, quan ell i un amic seu s'endinsen en un túnel que travessa la ciutat on viuen, Sant Feliu de Guíxols. És una escena curta que plasma un moment d'angoixa i de descobriment, i que té una certa càrrega simbòlica. Hi apareixen el mar, la casa dels avis, una gossa de la família, l'escola, l'amistat, l'aventura.

A la primera frase del segon capítol, el pare s'està morint de càncer en una habitació de l'hotel que la família ha construït a Platja d'Aro. Quan surt de l'habitació, la mare i els avis se'n queixen: «Què vol, arruïnar el negoci?». En poques línies, Toni Sala ha aconseguit resumir les contradiccions que s'establien entre la bona marxa del negoci i el benestar dels membres de la família.

A partir d'aquí se succeeixen els records sobre el pare, tant els relatius a la malaltia com a la vida que havia dut abans. El drama, però, ja ha fet aparició.

Si els dos primers capítols s'obren amb una escena narrada en present, les primeres pàgines del tercer, «Avi», estan escrites en pretèrit imperfecte, que és el temps que fem servir quan volem plasmar escenes que s'han anat repetint al llarg del temps. Aquí l'autor rememora la vida quotidiana a l'estiu. Potser perquè l'acció no és dramàtica com a l'inici del capítol anterior, l'estil és molt més elaborat. Són, penso, les millors pàgines del llibre, escrites en una prosa que concentra molts dels elements que solem atribuir a la poesia, i on els animals prenen el protagonisme i arriben a eclipsar el narrador. Val la pena re-

produir-ne íntegrament el segon paràgraf de la primera pàgina, que recomano llegir en veu alta per apreciar-ne la musicalitat: «El sol s'havia encès i els camps reclamaven els marrons de la terra, els vernissos sorrencs, els velluts, les pinzellades de fang dels pardals, que recosien el silenci amb un fil de plata al bec. Amb les urpes

petites tornejaven els nius, els pous de memòria, els cistells d'ous que covarien per dècades. No se n'anaven mai gaire lluny, es passaven el dia a la vora de les quadres, emboscats entre la fulla dels pollancrecs. Però les branques eren massa altes pel caràcter humanista dels pardals, i baixaven a saltironejar, a terrejar i a picar, a veure què feia la gent i a espiar i comentar la jugada posats en un cable de llum o a la fusta vella de la tanca de la pista de cavalls. Amb un gir mecànic del cap clavaven els ulls a les llavors i les engrunes de terra. Espicossaven el dia fins que es feia fosc i llavors s'amagaven de cop com per art de màgia. Els ratpenats

prenien el relleu, sortien de les quadres en raids desmanegats i circulars, a la cacera d'insectes. Els pardals encara estan vius, encara volen per dintre del cap, estic d'acord que em desbanquin».

Al principi del capítol quart, «Mare», el pare és mort. Ara, però, l'autor se'n distancia i adopta un to més reflexiu: «Una altra família s'hauria ajuntat per fer-li companyia o desesperar-se junts, nosaltres vam mirar cadascun cap a la seva banda i vam girar-li l'esquena». A partir d'aquí, qui pren protagonisme és la vídua.

L'últim capítol, «Retrat», comença amb una hipòtesi vinculada al primer: «Si avui tornés de l'excursió per sota la riera, sortint a la bocana de la platja, ho trobaria tot canviat». Després cedeix el protagonisme al per-

Al principi d'aquests tres capítols ens esperen, respectivament, una escena dramàtica, una descripció poètica i una síntesi reflexiva. El llibre culmina amb un recull de fotografies de l'època, on prenen cos els personatges que hem anat coneixent.

>> Coberta d'Una família.
(Foto: L'ALTRA EDITORIAL)

sonatge que faltava, l'àvia, que no ha tingut el paper central a la família, reservat a l'avi, però que no només ha estat present durant tota la vida del marit, sinó que l'ha sobreviscut.

Al principi d'*Una família*, doncs, entrem en un túnel, i al final, quan en sortim, hi trobem un espai diferent. Si fa no fa, és el que passa quan llegim un llibre, quan ens endinsem en el temps. Entre el pròleg i l'epíleg hi trobem tres capítols llargs, cadascun dels quals comença amb una estratègia diferent, ja que al bon lector no li agrada que l'autor utilitzi una i altra vegada els mateixos recursos. Al principi d'aquests tres capítols ens esperen, respectivament, una escena dramàtica, una descripció poètica i una síntesi reflexiva. I encara després, al final de tot, el llibre culmina amb un recull de fotografies de l'època, on prenen cos els personatges que hem anat coneixent. L'última imatge mostra un jove Toni Sala dalt d'un cavall, a l'hípica familiar, sense sella, descalç, sol, no sabem si a punt de començar un viatge o si descansant de la cavalcada.